

Fåglar vid Trollugnsberget

Inventeringar och utredningar 2024

Richard Ottvall & Martin Rydberg-Hedén

2024-05-22

Ottvall Consulting AB
Frostavallsvägen 325
243 93 Höör

Mobil: 0705-64 28 22
E-post: richard.ottvall@ottvall.com

Denna rapport kan innehålla information som omfattas av sekretesslagen

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	3
Komplettering av bakgrundskontroll Artportalen	3
Metodik.....	5
Inventeringar och resultat	5
Spelflyktsinventering örn.....	5
Berguv	8
Smålom	10
Bedömning.....	13
Referenser	14

Sammanfattning

Fågelinventeringar utfördes under februari-april under 2024 inför en planerad vindpark med projektnamnet Trollugnsberget i Smedjebackens kommun, Dalarnas län. Inventeringarna kompletterar de som utfördes 2021–2023 med syftet att utöka kunskapsunderlaget kring kungs- och havsörn samt berguv. Utdrag av skyddsklassade data från Artportalen gjordes 23 oktober 2023 genom Hannah Burger för uppföljning av eventuell ny information om fågelförekomst som inte fanns vid tidigare datauttag. Inga observationer gjordes i fält 2024 av örn som indikerar ett revir i projektområdet eller inom 3 km från områdets gräns. Autoboxar som automatiskt registrerar ljud från ugglor var utplacerade under perioden 31 januari-30 april på totalt sju olika platser utan någon inspelning av berguv. Däremot registrerades under samma tidsperiod läten från lapp- och pärluggla. En genomgång av rapporterad förekomst av smålom i området har genomförts med syfte att bedöma flygvägar mellan häckningstjärnar och fiskevatten. Slutsatsen är att det inte är troligt att smålom flyger genom projektområdet för att fiska efter föda till ungarna. Sammantaget bedöms vindkraftsprojekt Trollugnsberget inte stå i konflikt med artskyddet för fåglar.

Inledning

Ottvall Consulting AB fick 2024 i samarbete med Grouse Expeditions uppdraget av OX2 AB att genomföra fågelinventeringar inför en planerad vindpark, med maximalt 30 vindkraftverk, i ett projekt med namnet Trollugnsberget i Smedjebackens kommun, Dalarnas län. Verksamhetsområdets utformning innefattar två delområden där vindkraftverk ska placeras samt ett mindre område utan verk, en area på totalt 28 km².

Fågelinventeringen 2024 var en komplettering till utförda inventeringar 2021–2023 och resultat från dessa har sammanställts i en tidigare rapport (Ottvall m.fl. 2023). Tidigare utfört inventeringsarbete omfattade inventering av spelflygande och häckande havs- och kungsörn (2021–2023), rovfågelinventering med särskilt fokus på fiskgjuse (2021), små- och storlom (2021 och 2022), orre (2021–2023), tjäder (2021–2023), nattskär (2021) samt linjetaxeringar av den allmänna häckfågelfaunan (2021–2022).

Bakgrunden till utförda fågelinventeringar 2024 är den kompletteringsbegäran som inkommit från Miljöprövningsdelegationen 2023-10-26 samt yttranden från Länsstyrelsen i Dalarnas län 2023-09-22 och från Dalarnas Ornitologiska Förening 2023-09-15. De senare gör gällande att det kan finnas revir och häckning av örnar i eller i projektområdets närhet. Bland annat finns uppgifter om observationer av havsörn [REDACTED]. Ett uttag av skyddsklassade data från Artportalen gjordes 2023-10-23 där en uppgift om [REDACTED] fanns inrapporterad under 2023, Rapportören var dock inte bekant för de lokala ornitologerna. En observation av berguv under lämplig häckningstid fanns också rapporterad i Artportalen under 2023. Eftersök av berguv på den rapporterade lokalen gjordes av lokala ornitologer under 2023 utan att några spår efter berguv hittades. Då miljöerna vid projektområdet är passande för arten bedömde länsstyrelsen att en inventering av berguv var nödvändig.

Komplettering av bakgrundskontroll Artportalen

I samband med de första fågelinventeringarna i projektområdet för Trollugnsberget, gjordes en bakgrundskontroll av fågelobservationer i området. Med anledning av föreläggandet från

Miljöprövningsdelegationen gjordes ett nytt uttag under hösten 2023. Det har passerat flera år, och Artportalen även fått in fler system i sin databas. Utdraget skedde 2023-10-26.

För berguv och örnar tas området med en buffertzoon om tio km och för övriga arter området med en kilometers buffert. Vid genomgången 2020 användes endast tre km buffert för örn och berguv.

Redovisningen nedan avser de uppgifter som inte ingick i tidigare inlämnad rapport, och kommenteras vidare i den avslutande bedömningen.

Kungsörn

Datum	Lokal	Omständighet	Avstånd till projektområdet	Kommentar
████████	████████ ██████████ ████	████████	████████	██████████ ██████████

Havsörn

Datum	Lokal	Omständighet	Avstånd till projektområdet
████████	████████	██████████	████████
██████████ ████	████████	████████	████████

Berguv

Datum	Lokal	Omständighet	Avstånd till projektområdet	Kommentar
████████	████████	████████	████████	████████ ██████████ ████████
████████	████████	██████████ ████	████████	██████████ ██████████ ██████████
████████	████████	██████████ ██████████	████████	████████

Fiskgjuse

Datum	Lokal	Omständighet	Avstånd till projektområdet	Kommentar
████████	████	████████	████████	██████████ ██████████

Avseende smålom, se redovisning i avsnitt *Smålom*.

Metodik

Örninventeringarna utfördes i februari–mars 2024 i en omfattning som diskuterats med uppdragsgivaren. Således utökades antalet besök till att omfatta fem dagar (tidigare i studien hade örninventeringen utförts under fyra dagar per år). Dessutom var antalet inventerare något fler totalt sett med fyra observatörer på plats samtidigt två dagar i mars och två observatörer övriga tre dagar. Metodik för örninventeringen följde rekommendationer i Vattenfalls metodkatalog för fågelinventering (Haas m.fl. 2015) och Kungsörnsgruppens riktlinjer för kungsörnsinventering (Naturvårdsverket 2022). Enligt metodrekommendationer ska väderförutsättningarna vara sådana att sannolikheten för att örnar är aktiva och flyger ska vara stor. Därför ska det under observationsperioder helst vara god sikt, måttliga-friska vindar (mellan 5 och 10 m/s) och ingen nederbörd.

Årets inventering skiljde sig från tidigare örninventeringar i området 2021–2023 endast genom en större arbetsinsats i fält samt att några observationspunkter tillkom för riktad uppföljning av havsörn.

Inventerare var Martin Rydberg Hedén (MRH), Gustav Eriksson (GE), Linda Johanneson (LJ) och Jesper Wadsten (JW) från Grouse Expeditions samt David Armini (DA) och Richard Ottvall (RO) från Ottvall Consulting. Martin Rydberg Hedén ansvarade för inventeringarna medan Richard Ottvall ansvarar för rapporten.

Inventeringar och resultat

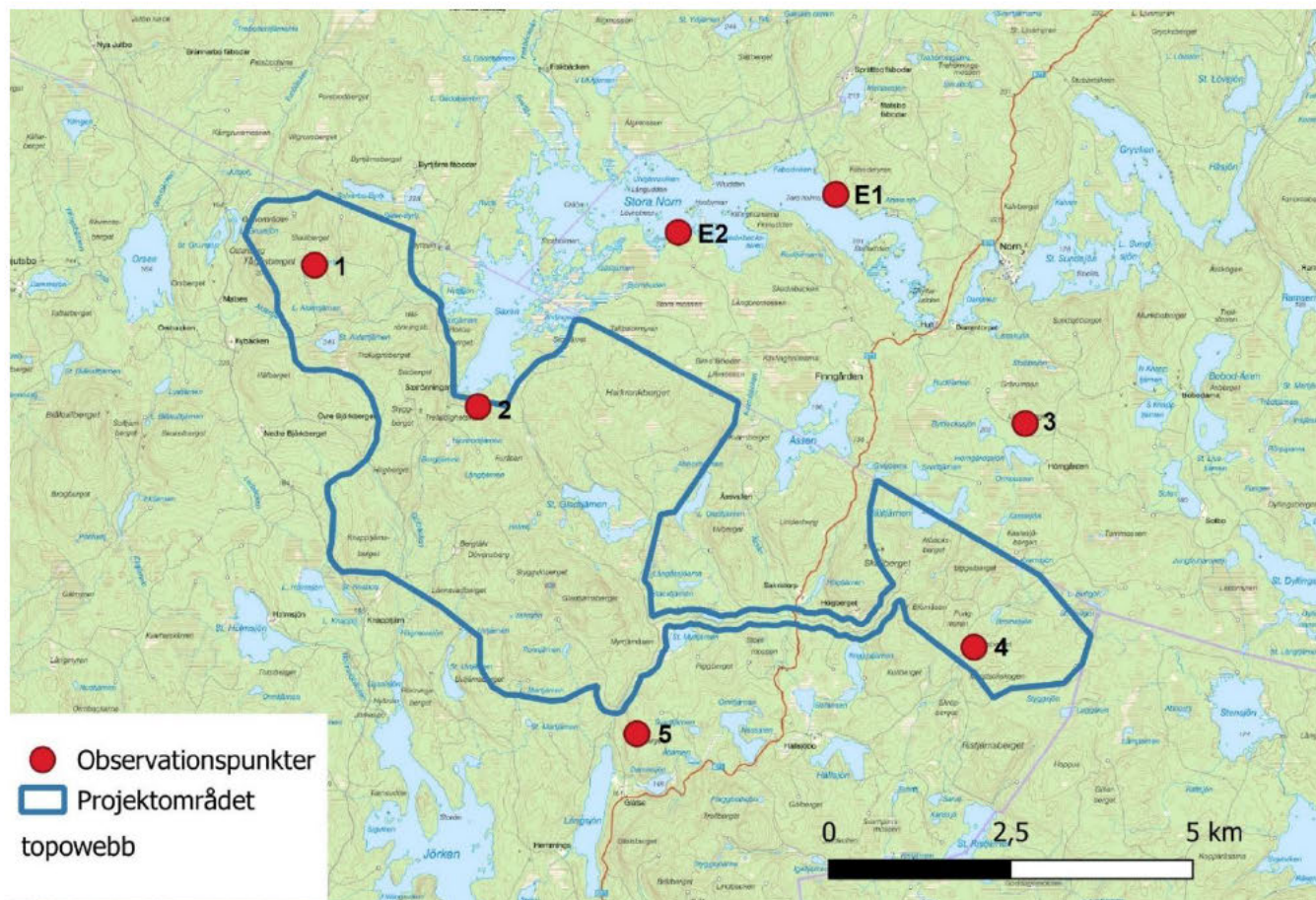
Spelflyktsinventering örn

Inventeringarna av örn utfördes från sammanlagt sju observationspunkter under 84 timmar (Figur 1, Tabell 1 & 2). Projektområdet samt en tre kilometer bred zon därkring bevakades och täcktes.

Punkterna besöktes två-tre gånger vardera och vid samtliga tillfällen var minst två inventerare på plats vid olika punkter, den 14 och 19 mars var fyra observatörer ute samtidigt på olika punkter.

Örninventeringen resulterade i fem observationer av örn, tre tillfällen med havsörn och två med kungsörn (Figur 2, Tabell 2). Ingen notering av spelflygande kungsörn gjordes utan endast observationer av subadulta (ej könsmogna) individer. Två observationer av ensam gammal havsörn gjordes 20 februari och 13 mars, som flög bort från projektområdet mot norr, dessa kan ha varit samma individ.

Inga indikationer på häckning eller något revir för havsörn eller kungsörn kunde således konstateras i eller i närheten till projektområdet, vilket bekräftar resultat från de tre föregående åren som örnarna inventerades (2021–2023).

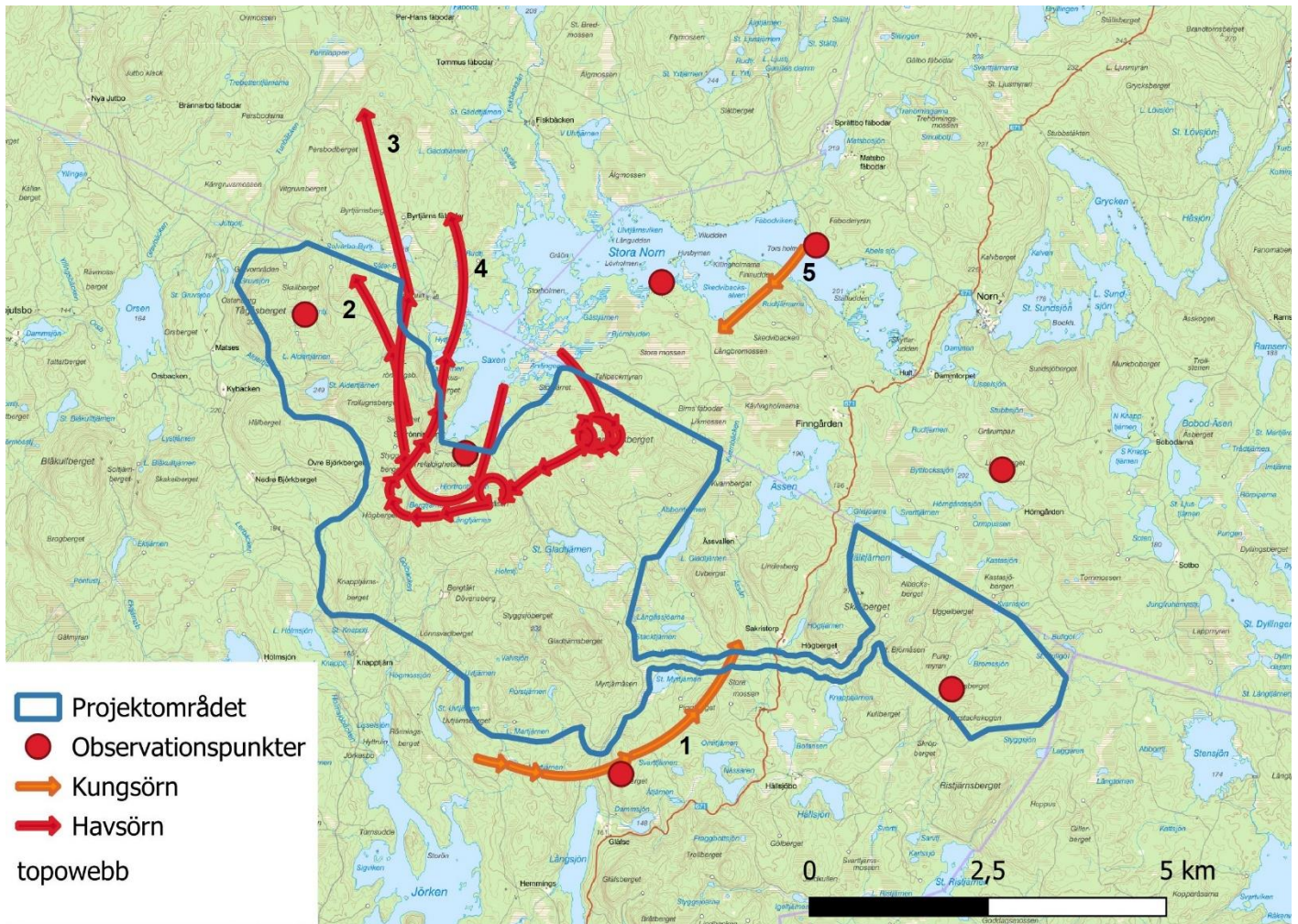
Figur 1. Projektområde Trollugnsberget (blå linje) samt observationspunkter vid örninventeringen 2024 (röda punkter).

Tabell 1. Observationspunkter för inventering av örn vid Trollugnsberget 2024.

Nr	Namn	Kommentar
1	Tågåsberget	Övre delen av hygget med sikt mot öst och syd
2	Saxrönningen	Söder om vägen i den övre slänten med utsikt över Saxen och vidare norrut
3	Finngården	
4	Bromsberget	
5	Hyttberget	I östra kanten av det avlånga hygget
E1	Fäbodviken	På isen för fri sikt åt öst och väst
E2	Stora Norn	På isen för fri sikt åt öst och väst

Tabell 2. Inventeringsdagar och resultat från spelflyktsinventering av örn vid Trollugnsberget 2024.

Datum	Väder & vind (m/s)	Observationsplatser	ObsID & observationer
14 februari	Växl. molnighet, god sikt men snöby kring kl.11, S 4–7	1 & 2 (JW, LJ)	1. Kungsörn subadult satt en stund på Piggberget innan den drog vidare (LJ)
20 februari	Sol och klart på morgon, mulnande allt eftersom, SV 2–6	3 & 4 (JW, LJ)	2. Havsörn subadult (trolig 2-åring, 3K) med helmörk stjärt (JW)
13 mars	Mulet, god sikt, SV 3–8	2 & 5 (GE, MRH)	3. Havsörn adult hane satt kort på Furuåsen och Rokusberget innan den flög vidare mot norr (GE)
14 mars	Mulen morgon, uppklärnande, NV 5–8	1, 3, 4 & 5 (GE, JW, LJ, MRH)	4. Havsörn adult hane flög in i projektområdet innan den försvann mot norr (GE, JW, LJ) 5. Kungsörn subadult bedöms vara 3 år (4K) flög mot SV över Stora Norn (JW)
19 mars	Sol, slöjmoln, S 2–5	1, 2, 5, E1 & E2 (DA, GE, MRH, RO)	Inga observationer

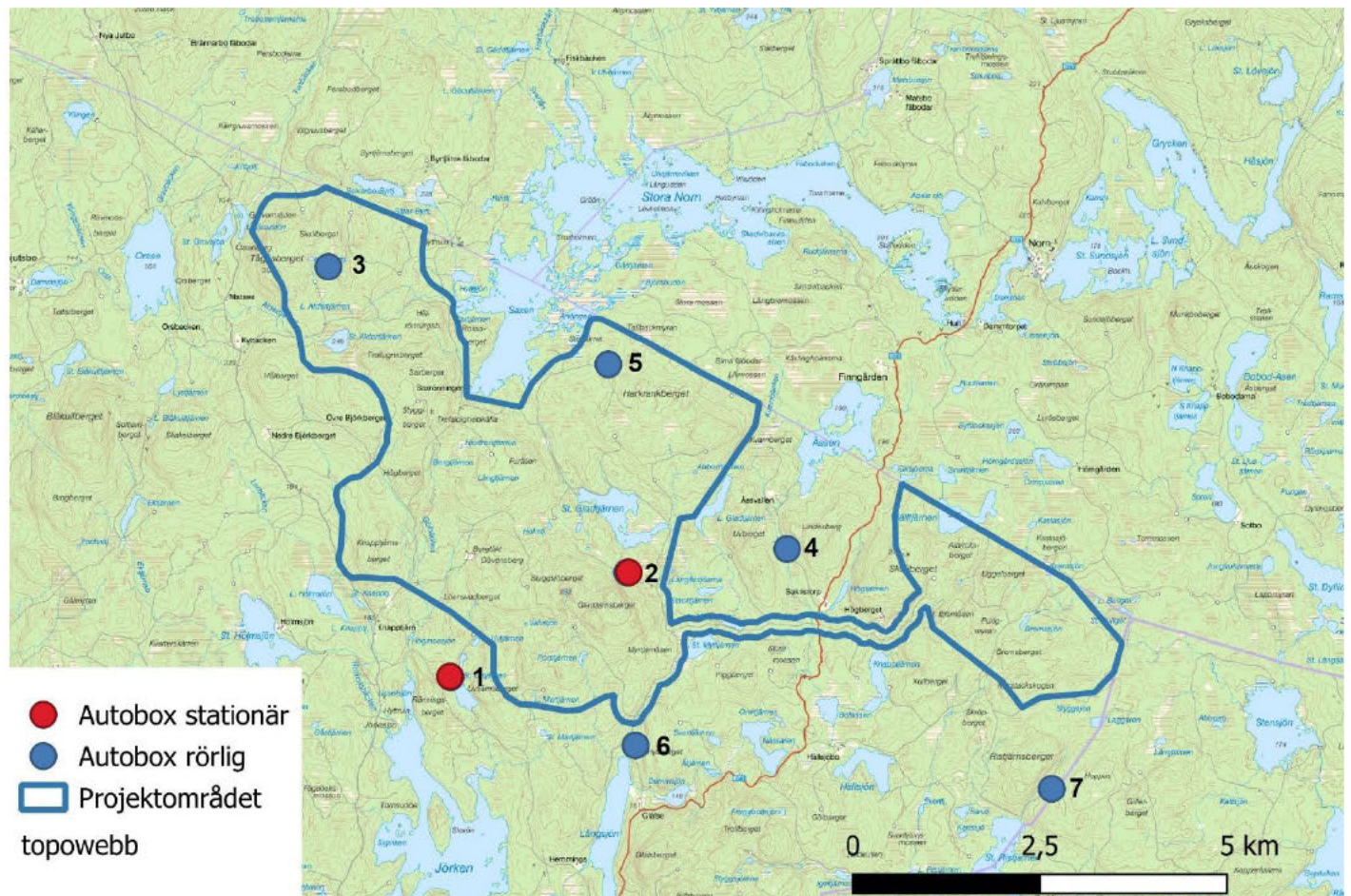
Figur 2. Örninventering vid projektområdet Trollugnsberget 2024. För olika individers flyglinjer, jämför med tabell 2.

Berguv

För att undersöka om berguv har en förekomst vid projektområdet placerades autoboxar för automatisk registrering av ugglors ljud. Placeringen stämades av med Uno Skoog, Länsstyrelsen i Dalarnas län för att täcka potentiella häckningsplatser inom 2 km från projektområdet (Figur 3, Tabell 3). Två av boxarna var stationära på samma plats 31 januari-30 april 2024 i närhet till platsen där berguv rapporterades i maj 2023 (men inte återfunnits vid eftersök av lokala ornitologer) medan en box flyttades mellan position 3–7 enligt Tabell 3. Den rörliga boxen var placerad mellan 17–21 dygn på respektive position.

Autoboxarna var av märket Wildlife Accoustics och kan registrera ljudet av ropande berguvar på upp till tre kilometers avstånd vid goda förhållanden. Denna metod med ljudboxar användes vid den senaste nationella inventeringen av berguv som organiserades av BirdLife Sverige 2019–2020 (Birkö m.fl. 2021).

Ingen berguv noterades på ljudfilerna, andra ugglor var lappuggla [REDACTED] samt en pärluggla som fastnade på ljudfil vid position 5 den 5 mars.

Figur 3. Autoboxarnas lokalisering vid projektområdet Trollugnsberget 31 januari-30 april 2024.

Tabell 3. Positioner för autoboxar som utplacerades för registrering av ugglor vid Trollugnsberget 2024.

Nr	Plats	Datum	Koordinater (SWEREF 99TM)
1	Uvberget	31 jan-30 apr	6670666, 535333
2	Glad tjärnsberget	31 jan-30 apr	6672064, 537438
3	Tågånsberget	31 jan-15 feb	6676147, 533700
4	Sakristorp	15 feb-2 mars	6672378, 539825
5	Harkrankberget	2 mars-21 mars	6674844, 537438
6	Hyttberget	21 mars-10 apr	6669755, 537799
7	Ristjärnsberget	10 apr-30 apr	6669174, 543358

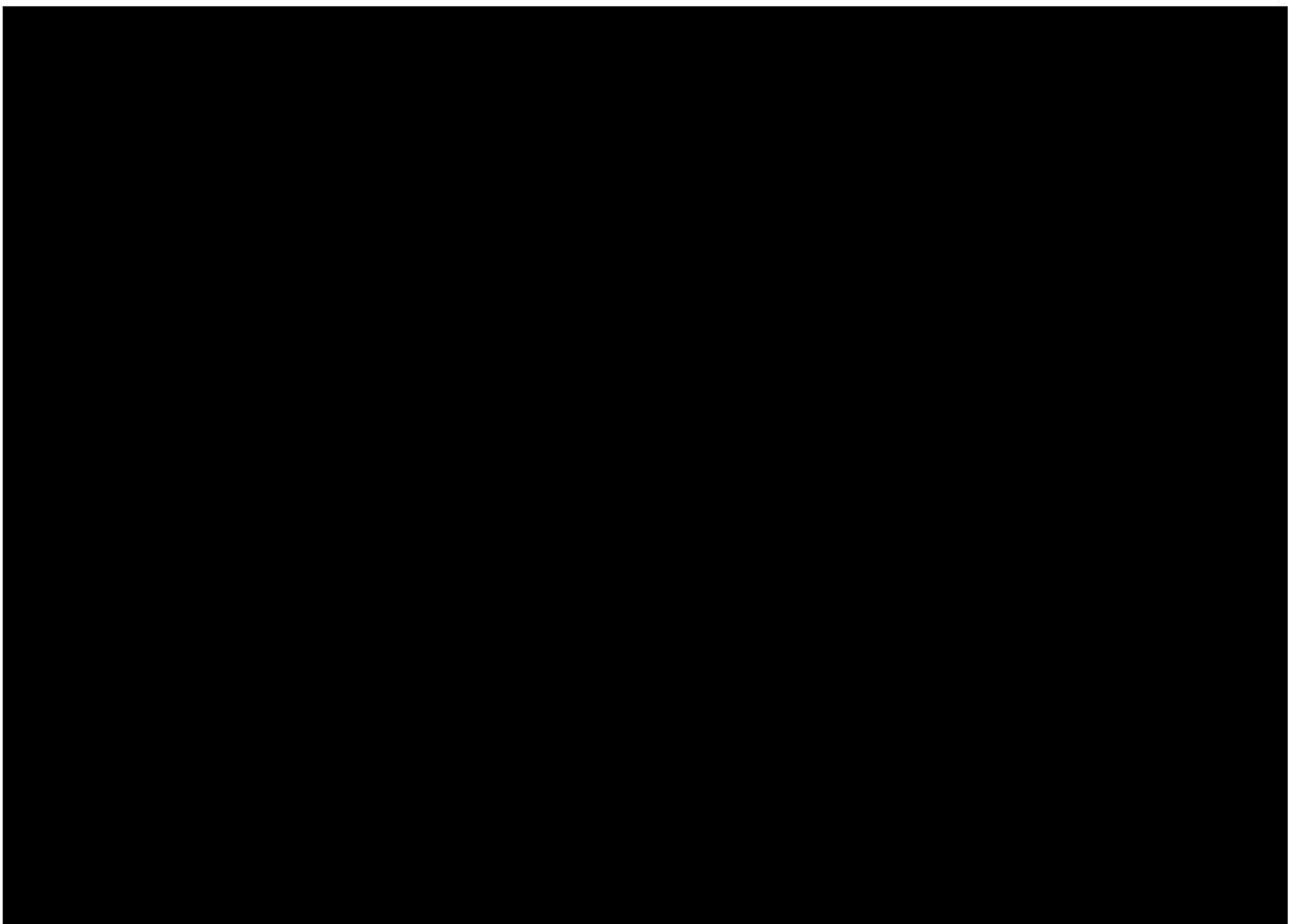
Smålom

Inventeringar av smålom genomfördes under maj och juni, 2021 och 2022, för detaljerad redogörelse för omfattning och resultat, se fågelrapporten som utgör bilaga B5 till inlämnad MKB.

I syfte att besvara Miljöprövningsdelegationens kompletteringsbegäran angående häckande smålommars flygvägar mellan häckningsvatten [REDACTED] fiskevatten, görs här en genomgång av förutsättningarna för sådana flygvägar i projektområdet. Uppgifter om häckningar är uttag från Artportalen daterat 23 oktober 2023 genom Hannah Burger. Inom ett område av 3 km från projektområdet (vilket även täcker in området [REDACTED] efterfrågas i kompletteringsbegäran) finns under 2000-talet bekräftade häckningar av smålom i tre olika tjärnar (Figur 4, Tabell 4). [REDACTED] har flest rapporterade häckningar, varav fyra under 2000-talet. För [REDACTED] finns en konstaterad och en avbruten häckning. Endast [REDACTED] om projektområdet, [REDACTED] där konstaterades en häckning 2004 (d.v.s. betydligt längre än den tioårsperiod som enligt Vindval ska beaktas när det gäller smålomstjärnar). Därutöver finns observationer av smålomspår utan några uppgifter om boplats eller ungar i ytterligare fyra vatten. Två av dessa gäller [REDACTED] [REDACTED] bedöms inte vara lämpliga häckningsvatten för smålom eftersom arten främst häckar i fiskfria sjöar. [REDACTED] har dock kontrollerats under inventeringarna i området, se tidigare inlämnad fågelrapport (bilaga B5 till MKB).

Ungarna äter insekter i häckningstjärnen de första dagarna och när de blivit större kan de också äta fisk som föräldrarna hämtar i andra vatten med fisk.

Smålommens huvudsakliga bytesfiskar är siklöja, sik och mört (Eriksson m.fl. 2008). Siklöja finns enligt uppgift endast [REDACTED] och sparsamt runt [REDACTED] medan sik och mört finns i flertalet större sjöar i närområdet (uppgifter från Larsbo, Barkensjöarnas och Vikmanshyttans fiskevårdsförening samt Fiskevårdsförening Stora Enso Region Öst).

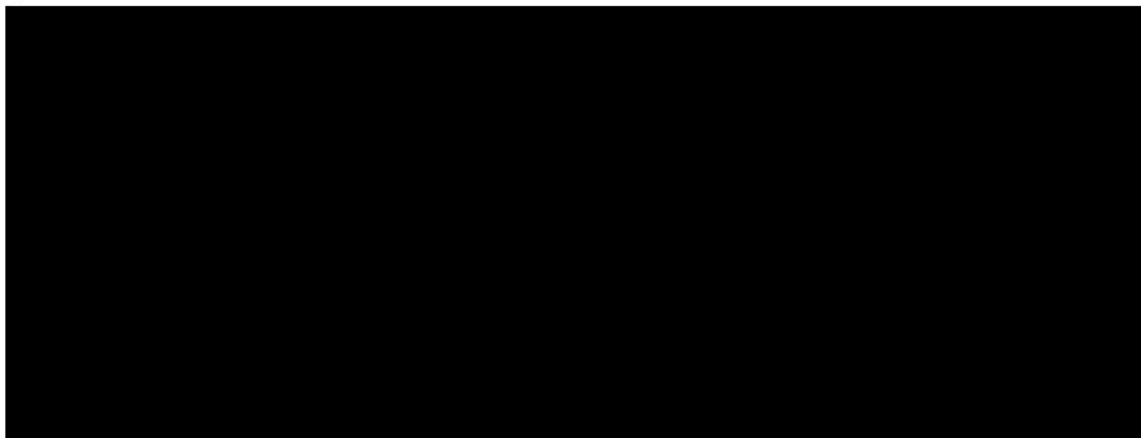

Figur 4. Konstaterade häckningar av smålom inom 3 km från projektområdet mellan 2000–2023.

Uppgifter från Sverige anger att smålommar som längst flyger omkring 10 km mellan häckningsvatten och fiskeplatser men där flygavstånd vanligtvis är betydligt kortare (Eriksson & Johansson 1997, Eriksson m.fl. 2008, Eriksson 2010, Dahlén och Eriksson 2016). Om smålommar från de tre [REDACTED] med konstaterade häckningar (Figur 4) flyger till [REDACTED] för att fiska, så är avståndet 12,5 – 15 km. Detta är med marginal längre avstånd än vad som anges som observerade maximala flygsträckor vid svenska smålomshäckningar. Det är endast häckningen [REDACTED] som vid en sådan (eventuell) flygning skulle kunna passera genom projektområdet. Detta bedöms inte sannolikt.

Det ska påpekas att vid rovfågelinventeringen som utfördes i projektområdet 2021 från tre olika platser (Ottvall m.fl. 2023) observerades inga förbiflygande smålommar under totalt 48 timmar mellan slutet av april-mitten av juni. Detta år konstaterades häckning [REDACTED]

Tabell 4. Inrapporterade smålommar inom 3 km till projektområdet Trollugnsberget enligt uttag av data från Artportalen för perioden 2000–2023.

Bedömning

Inventeringarna våren 2024 bekräftar att det högst sannolikt inte finns något örnrevir i projektområdet eller inom 3 km från områdesgränsen. En rapport i Artportalen om bobyggande kungsörn [REDACTED] under 2023 har kontrollerats i fält, och inga indikationer på boplats har observerats, det finns heller inte några observationer vid inventeringarna av äldre individer som indikerar ett revir. Under totalt fyra års spelflyktsinventeringar har ingen observation av spelflygande kungsörn registrerats. Totalt tre noteringar av gammal havsörn har gjorts 2023 och 2024 med flygrörelser bort från projektområdet [REDACTED]. Det finns inga observationer som tyder på en häckning av havsörn inom 3 km från projektområdet. Sammantaget har fyra års örninventeringar resulterat i relativt få observationer av örn i projektområdet och indikerar inte på en specifikt hög örnfrekvens eller aktivitet.

En rapport av berguv i anslutning till projektområdet i maj 2023 kunde inte bekräftas av lokala ornitologer som gjorde noggranna eftersök strax efter rapporten. Ljudboxarna som placerades på sju platser i området i februari-april 2024 fängade inte upp någon ropande berguv och slutsatsen är att det inte finns stöd för ett aktivt berguvsrevir i området. Ljudboxarnas registrering av ropande lappuggla och pärluggla föranleder ingen anledning till att föreslå skyddsåtgärder för dessa arter. Förekomsten av lappuggla var känd sedan tidigare och har bedömts i tidigare sammanställning (Ottvall m.fl. 2023), samt i inlämnad komplettering 2023-12-15. Förekomst av pärluggla bedöms inte medföra några behov av hänsynstaganden avseende vindkraft (se Rydell m.fl. 2017).

Som redogjorts för ovan finns endast konstaterad häckning av smålom i en [REDACTED] [REDACTED]. Avseende smålommarnas möjliga flygvägar genom projektområdet bedöms avståndet från [REDACTED] [REDACTED] allt för långt (med marginal >10 km). Det finns fiskevatten på närmare avstånd som kan nås utan att smålommarna flyger genom projektområdet. Det kan även tilläggas att den rapporterade häckningen [REDACTED] är från 2004.

Samtantaget bedöms ingen konflikt finnas med artskyddet för fåglar och vindkraftsprojekt Trollugnsberget.

Referenser

- Birkö, T., Rocksén, D. & Stenman, A. 2021. Berguven minskar i norr men ökar i söder. Inventering av berguv 2019–2020. Vår Fågelvärld nr 1/2021.
- Dahlén, B. Eriksson, M. 2016. Does the breeding performance differ between solitary and colonial breeding red-throated loons in the core area of the Swedish population. *Ornis Svecica* 26:135–148.
- Eriksson, M. Johansson, I. 1997. Smålommen i sydvästra Sverige – beståndsutveckling och häckningsframgång. *Ornis svecica* 7:1–10.
- Eriksson, M, Haglund, B. Jurka, J. 2008. I svenska lomvatten. Sveriges Ornitologiska Förening, Stockholm.
- Eriksson, M. 2010. Storlommen och smålommen i Sverige -populationsstatus, hotbild och förvaltning. Sveriges Ornitologiska Förening, Stockholm.
- Haas, F., Ottvall, R. & Green, M. 2015. Metodkatalog för fågelinventering vid Vattenfalls vindkraftsprojektering i Sverige. Vattenfall, version 2015-09-25.
- Naturvårdsverket. 2022. Kungsörn: Spelflyktsinventering och sommarkontroll. ISBN: 978-91-620-8883-5.
- Ottvall, R., Ström-Eriksson, M., Strandberg, R. & Rydberg-Hedén, M. 2023. Fåglar vid Trollugnsberget. Inventeringar 2021–2023. Rapport 29 sid, 2023-06-02
- Rydell, J., Ottvall, R., Pettersson, S. & Green, M. 2017. Vindkraftens påverkan på fåglar och fladdermöss. Uppdaterad syntesrapport 2017. Rapport 6740, Naturvårdsverket